

ỦY BAN NHÂN DÂN TỈNH ĐỒNG NAI
SỞ KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ

KC 16

INDUSTRY 4.0

BÀI THAM DỰ

GIẢI THƯỞNG SẢN PHẨM TRUYỀN THÔNG
KHOA HỌC – CÔNG NGHỆ ĐỒNG NAI
NĂM 2018

Đồng Nai 2018

Website: dost-dongnai.gov.vn

CÁCH MẠNG CÔNG NGHIỆP LẦN THỨ 4 - NHỮNG CƠ HỘI VÀ THÁCH THỨC ĐỐI VỚI LAO ĐỘNG NỮ TRONG CÁC DOANH NGHIỆP Ở ĐỒNG NAI

KC 16

NGÔ THỊ HUYỀN¹

Tóm tắt

Trong lịch sử hình thành và phát triển của tỉnh Đồng Nai, phụ nữ luôn có những đóng góp quan trọng, góp phần tạo nên những thắng lợi vẻ vang. Hiện nay, dưới tác động của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư (cách mạng 4.0), phụ nữ Đồng Nai tiếp tục phát huy và khẳng định vai trò, vị trí của mình đối với sự phát triển kinh tế - xã hội của Tỉnh. Những tác động của cách mạng 4.0 đã phá vỡ sự phân công lao động cứng nhắc theo giới, cho phép phụ nữ tham gia vào nền kinh tế, tạo ra nhiều cơ hội hơn cho phụ nữ trên thị trường lao động. Tuy nhiên, cách mạng 4.0 cũng đặt ra những thách thức đối với lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn Tỉnh, đòi hỏi chính quyền tỉnh Đồng Nai nói riêng và toàn thể xã hội phải có những giải pháp hỗ trợ cho lao động nữ có cơ hội vươn lên, thực hiện các quyền của mình và đóng góp nhiều hơn cho nền kinh tế của tỉnh nhà. Bài viết nhằm góp phần làm rõ tác động của cách mạng 4.0 đối với vấn đề việc làm cho lao động nữ tại các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai, những cơ hội và thách thức đặt ra cho lao động nữ trên địa bàn Tỉnh, và những giải pháp cần thiết nhằm góp phần hỗ trợ cho lao động nữ tại các doanh nghiệp trên địa bàn Tỉnh trong bối cảnh cách mạng 4.0.

Từ khóa: *Cách mạng lần thứ tư; Lao động nữ; Phân công lao động; Lao động nữ ở Đồng Nai; Lao động ở Đồng Nai.*

1. Đặt vấn đề

Trong quá trình hội nhập sâu rộng vào nền kinh tế thế giới, việc tiếp cận thành tựu cách mạng công nghiệp lần thứ 4 (còn được gọi là cách mạng công nghiệp 4.0 hay cách mạng 4.0) sẽ tạo ra công cụ đắc lực giúp tỉnh Đồng Nai tham gia hiệu quả chuỗi giá trị toàn cầu và đẩy nhanh quá trình phát triển kinh tế - xã hội của Tỉnh. Tuy nhiên, cuộc cách mạng 4.0 cũng đang đặt ra những thách thức mới đối với lực lượng lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai (đặc biệt là các doanh nghiệp trong ngành giày da, may mặc, nhựa, bao bì). Trong cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư, nguồn lao động chi phí thấp đang mất dần lợi thế. Bởi lẽ, bản chất của cuộc cách mạng này là dựa trên nền tảng công nghệ số và tích hợp tất cả các công nghệ thông minh để tối ưu hóa quy trình, phương thức sản xuất. Kỳ nguyên mới của đầu tư, năng suất và mức sống gia tăng, tất cả là nhờ vào sự sáng tạo của con người. Cách mạng 4.0 đặt ra nhiều áp lực với người lao động vì nó đòi hỏi người lao động phải có trình độ quản lý và sử dụng công nghệ, đặc biệt là công

¹ Giảng viên tại VCMI; Email:

nghe thông tin và năng lực về ngoại ngữ. Trong khi đó, nhìn chung, các kỹ năng về tin học và ngoại ngữ của lao động Việt Nam nói chung và lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai nói riêng còn thấp, lao động có trình độ cao còn thiếu, vì vậy, những rủi ro về thất nghiệp sẽ tăng lên.

Trong lực lượng lao động ở Đồng Nai, lao động là nữ giới sẽ chịu áp lực lớn hơn lao động là nam giới. Lao động là nữ giới phải đối mặt với nguy cơ thất nghiệp cao hơn nam giới. Bởi lẽ, các ngành sản xuất, dịch vụ có tỷ lệ lao động nữ cao lại là những ngành có khả năng tự động hóa cao nhất, do đó, dẫn đến tình trạng một lực lượng lớn lao động nữ sẽ thất nghiệp, đồng thời chênh lệch thu nhập giữa lao động nữ và nam càng tăng lên.

2. Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và vấn đề việc làm tại Đồng Nai

Thuật ngữ *cách mạng công nghiệp lần thứ tư* (xuất phát từ khái niệm *Industrie 4.0*) lần đầu tiên được đưa ra tại Hội chợ Công nghệ Hannover ở Cộng hòa Liên bang Đức, năm 2011, dùng để chỉ một cuộc cách mạng được đặc trưng bởi mạng internet ngày càng phổ biến và di động, bởi các cảm biến nhỏ và mạnh mẽ hơn với giá thành rẻ hơn, và bởi trí thông minh nhân tạo và máy học². Đến nay, thuật ngữ này được sử dụng rộng rãi trên thế giới. Theo quan điểm của Schwab, cách mạng 4.0 không chỉ là về máy móc và hệ thống thông minh và được kết nối. Phạm vi của nó rộng lớn hơn nhiều. Các làn sóng đột phá trong các lĩnh vực khác nhau xảy ra đồng thời, từ giải mã trình tự gen cho tới công nghệ nano, từ năng lượng tái tạo đến tính toán lượng tử. Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư là sự dung hợp giữa các công nghệ này và sự tương tác của chúng trên các lĩnh vực vật lý, kỹ thuật số và sinh học khiến cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư này về cơ bản khác với những cuộc cách mạng trước đó³. Đặc điểm nổi bật của cuộc cách mạng 4.0 là sự hợp nhất giữa hệ thống thực (physical systems) và hệ thống ảo (cyber systems). Nó tạo điều kiện thuận lợi cho việc ra đời các “nhà máy thông minh”⁴. Trong các nhà máy này, máy móc được kết nối Internet và liên kết với nhau qua một hệ thống để có thể tự định hình toàn bộ quy trình sản xuất và đưa ra các quyết định, dần giảm bớt sự có mặt của con người. Các thiết bị di động cho phép kết nối hàng tỷ người trên thế giới và tiếp cận với các dữ liệu lớn trong nhiều lĩnh vực. Cách mạng 4.0 đưa các phát minh công nghệ đi vào mọi lĩnh vực của đời sống con người. Với hạt nhân là Internet kết nối vạn vật (IoT) và các hệ thống kết nối Internet (IoS), cách mạng 4.0 giúp xóa nhòa ranh giới giữa các lĩnh vực vật lý, số hoá và sinh học. Làn sóng mới này cũng tạo ra những sự thay đổi sâu sắc trong cách thức con người làm việc, giao tiếp, thể hiện mình, tiếp cận thông tin và giải trí. Nhiều cá nhân có thể làm việc tại nhà hoặc bất cứ đâu mà không cần phải đến nhà máy, xí nghiệp như trước đây. Họ cũng có thể

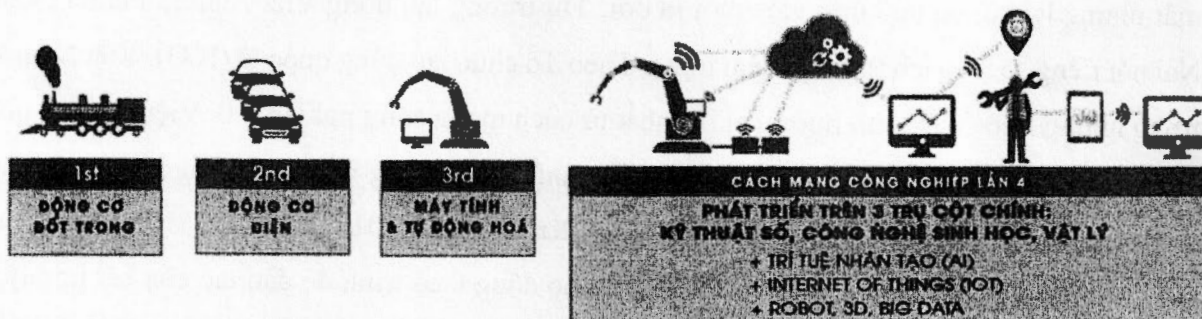
² Xem Schwab, C. (2016). *The fourth industrial revolution*. Switzerland: WEF

³ Schwab, C. (2016), *Sđd*, trang 12

⁴ Cục Thông tin KH&CN Quốc gia. (2016). Tổng luận *Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ 4*

tham gia các mạng lưới xã hội rộng lớn, mở rộng các cơ hội học tập, giải trí, phát triển không giới hạn thông qua các thiết bị số trung gian hiện đại. Từ điều hành công việc kinh doanh cho đến các hoạt động thường ngày.

LỊCH SỬ 4 CUỘC CÁCH MẠNG CÔNG NGHIỆP

Internet of Things (IoT)

Lịch sử phát triển của các cuộc cách mạng công nghiệp

Có thể nói, so với các cuộc cách mạng công nghiệp trước đây, cuộc cách mạng 4.0 phát triển với tốc độ thần kỳ, chưa từng có trong tiền lệ lịch sử. Cuộc cách mạng này giúp cho con người càng nhận thức sâu sắc hơn về các quy luật khách quan, từ đó con người biết vận dụng nó theo hướng có lợi cho sự phát triển của chính con người, tạo nên sự biến đổi của toàn bộ các quan hệ kinh tế, xã hội, văn hóa, đời sống của các tầng lớp dân cư. Dưới góc độ kinh tế - xã hội, sự phát triển của công nghệ trong cách mạng 4.0 có thể giúp cho tầng lớp lao động ở các nước phát triển phần nào nhẹ nhàng hơn trong lao động⁵, năng suất lao động tăng lên, góp phần cải thiện đời sống của người lao động trên cơ sở phúc lợi xã hội được nâng lên; nhưng mặt khác, chính sự phát triển nhanh chóng của khoa học - công nghệ đồng nghĩa với việc sẽ liên tục thay thế các dây chuyền công nghệ cũ cùng với người lao động làm thuê gắn liền với công nghệ ấy bằng một công nghệ khác tiên tiến hơn. Nó dẫn đến khả năng thay đổi thị trường lao động. Trong cuộc cách mạng này, tài năng, tri thức mới là yếu tố quan trọng của sản xuất, chứ không phải là vốn. Thị trường việc làm ngày càng tách biệt, phân ra thành hai nhóm lớn: kỹ năng thấp - kỹ năng cao, một số ngành nghề cũ sẽ mất đi, các ngành nghề mới xuất hiện, đồng thời, một bộ phận lao động sẽ bị thay thế bởi tự động hóa.

Cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đang phát triển mạnh mẽ trên thế giới và ảnh hưởng trực tiếp tới Việt Nam trong đó có Đồng Nai. Đây là cơ hội lớn đối với tỉnh Đồng Nai trong quá trình đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa gắn với nền kinh tế tri thức, thực hiện mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội của Tỉnh, đặc biệt là góp phần thực hiện Chiến lược và Chương trình quốc gia về

⁵ Link tham khảo: <http://philosophy.vass.gov.vn/nguyen-cuu-theo-chuyen-de/Triet-hoc-Mac-Lenin/C-Mac-va-su-nghiep-giai-phong-con-nguoi-trong-thoi-dai-ngay-nay-521.html> (truy cập ngày 10.10.2018)

bình đẳng giới và vì sự tiến bộ của phụ nữ tỉnh Đồng Nai. Tuy nhiên, cuộc cách mạng này, với những đặc trưng đã nói ở trên, sẽ là nền tảng để kinh tế chuyển đổi mạnh mẽ từ mô hình dựa vào tài nguyên, lao động chi phí thấp sang kinh tế tri thức. Điều này đồng nghĩa với việc những lao động trình độ thấp, kỹ năng yếu sẽ phải đối mặt với nguy cơ thất nghiệp cao do sự phát triển của công nghệ, tự động hóa và trí tuệ nhân tạo.

Cách mạng 4.0 sẽ tạo ra những thay đổi lớn về cung - cầu lao động, nhiều ngành nghề sẽ biến mất nhưng lại có những công việc mới ra đời. Thị trường lao động Việt Nam nói chung và Đồng Nai nói riêng sẽ bị thách thức nghiêm trọng. Theo Tổ chức lao động quốc tế (ILO), Việt Nam là một trong những nước chịu ảnh hưởng nhiều nhất từ cách mạng công nghiệp 4.0. Việt Nam sẽ phải đối mặt với nhiều thách thức về chất lượng nguồn nhân lực, chẳng hạn như trình độ chuyên môn kỹ thuật của lao động còn thấp. Thống kê cho thấy, đến cuối năm 2017, chỉ có 21,5% lao động cả nước đã qua đào tạo có bằng cấp, chứng chỉ. Cơ cấu lao động theo trình độ đào tạo còn bất hợp lý, thiếu hụt nhân lực là kỹ sư thực hành, công nhân kỹ thuật bậc cao⁶; năng suất lao động (NSLĐ) thấp hơn nhiều nước trong khu vực Đông Nam Á. Mặc dù có những thay đổi rất đáng ghi nhận, nhưng mức chênh lệch về năng suất giữa Việt Nam với các nước phát triển và đang phát triển ở châu Á vẫn khá lớn. Hiện nay, các nhóm nước phát triển như Hàn Quốc, Nhật Bản, Singapo có mức NSLĐ cao gấp từ 6,9 đến 14 lần NSLĐ của Việt Nam. Các nước đang phát triển như Lào, Myanmar, Cambodia có xu hướng tăng tốc nhanh, theo đà tăng trưởng này có thể bắt kịp và vượt NSLĐ của Việt Nam trong thời gian tới⁷. Ở Đồng Nai, theo thống kê năm 2017, lực lượng lao động trong các doanh nghiệp thuộc các thành phần kinh tế trên địa bàn tỉnh Đồng Nai khoảng 1.811.000 người, trong đó lao động nữ là 862.240 người⁸, chiếm khoảng 47% và tập trung chủ yếu trong các lĩnh vực sản xuất giày da, may mặc⁹. Trong giai đoạn từ năm 2012 - 2017, toàn tỉnh Đồng Nai tuyển mới trên 450.000 người học nghề, trong đó lao động nữ chiếm 42%¹⁰. Các chỉ số nói trên tuy cao hơn so với bình quân của cả nước, và đến nay, kinh tế Đồng Nai vẫn nằm trong tốp đầu của cả nước¹¹, nhưng trước những yêu cầu mới của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh (nhất là các

⁶ Link tham khảo: <https://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=621> (truy cập ngày 10.10.2018)

⁷ Xem: Cục Thông tin KH&CN Quốc gia. (2018). *Tổng luận "đóng góp của khoa học và công nghệ vào tăng trưởng kinh tế và dự báo kinh tế thế giới"*. Hà Nội

⁸ Link tham khảo: <https://www.dongnai.gov.vn/Pages/newsdetail.aspx?NewsId=157765&CatId=122> (truy cập ngày 10.10.2018)

⁹ Chẳng hạn, Công ty TNHH Fashy (cụm công nghiệp Tân Hiệp, TP. Biên Hòa) - có tỷ lệ lao động nữ chiếm đến 80%; Nhiều doanh nghiệp lớn trong lĩnh vực này cũng có tỷ lệ lao động nữ đông như Pouchen, Taekwang, Changshin, Toptex,...

Link tham khảo: <https://www.dongnai.gov.vn/pages/newsdetail.aspx?NewsId=159798&CatId=112> (truy cập ngày 10.10.2018)

¹⁰ Nguồn: <https://www.dongnai.gov.vn/Pages/newsdetail.aspx?NewsId=161358&CatId=109> (truy cập ngày 10.10.2018)

¹¹ Năm 2017, Đồng Nai xếp thứ 5 cả nước về phát triển kinh tế - xã hội

Link tham khảo: <https://www.dongnai.gov.vn/Pages/newsdetail.aspx?NewsId=157803&CatId=112> (truy cập ngày 10.10.2018)

doanh nghiệp FDI) sẽ sớm có sự thay đổi về công nghệ, do đó sẽ có sự chuyển dịch về cơ cấu lao động theo hướng cắt giảm lực lượng lao động phổ thông, giản đơn, thay vào đó là đội ngũ lao động chất lượng cao. Bên cạnh đó, nhiều dự án FDI công nghệ cao tiếp tục đầu tư mạnh vào Đồng Nai¹². Vì vậy, lực lượng lao động giản đơn – đặc biệt là lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn Tỉnh - sẽ phải đối mặt với nguy cơ thất nghiệp cao nếu không trang bị kiến thức, kỹ năng phù hợp để đáp ứng yêu cầu công việc trong tình hình mới.

3. Cơ hội và thách thức đối với lao động nữ trong các doanh nghiệp ở Đồng Nai trong bối cảnh cách mạng công nghiệp 4.0

Cùng với sự chuyển dịch toàn bộ các hệ thống sản xuất, quản lý và quản trị, cách mạng 4.0 đem lại nhiều cơ hội và thách thức trong lĩnh vực việc làm, với những tác động trực tiếp cũng như gián tiếp đối với các ngành nghề trong nền kinh tế cũng như các nhóm người lao động bao gồm cả những nhóm dễ bị tổn thương nhất, trong đó có phụ nữ¹³. Cách mạng 4.0 là cơ hội lớn cho lực lượng lao động ở các nước đang phát triển, trong đó có lao động nữ ở Việt Nam nói chung và tỉnh Đồng Nai nói riêng. *Trong bối cảnh cách mạng 4.0, lao động nữ trong các doanh nghiệp ở Đồng Nai có thể tiếp cận với ngành nghề mới, việc làm mới, cơ hội tăng năng suất lao động, tăng thu nhập và cơ hội nâng cao trình độ chuyên môn, kỹ thuật, rút ngắn khoảng cách về trình độ phát triển với lao động nữ trong khu vực và thế giới.*

Cách mạng 4.0 làm xuất hiện nhiều ngành nghề mới và có thể phát huy lợi thế của lao động nữ. Đó là những ngành nghề mà máy móc không thể thực hiện được, phải dựa vào những đặc điểm và khả năng riêng có của con người như lòng cảm thông và trắc ẩn. Schwab cho rằng, trong bối cảnh cách mạng 4.0, phụ nữ vẫn chiếm ưu thế trong nhiều ngành nghề như nhà tâm lý học, trị liệu, huấn luyện viên, tổ chức sự kiện, y tá và các nghề nghiệp khác trong lĩnh vực y tế¹⁴. Công nghệ thông tin sẽ tạo ra nhiều điều kiện để lao động nữ có thể tiếp cận với những ngành nghề mới, việc làm mới nói trên. Trên nền tảng của cách mạng 4.0, việc ứng dụng công nghệ thông tin và số hóa còn là cơ hội cho việc ra đời và phát triển các mô hình kinh doanh mới, thị trường mới và cơ hội việc làm, tạo cơ hội cho phụ nữ ở Đồng Nai khởi nghiệp. Phụ nữ có thể tiến hành các hoạt động kinh doanh mà không cần phải ra khỏi nhà, hay đến các công sở. Như vậy, cách mạng 4.0 tạo ra những việc làm mới, cơ hội mới nhằm tăng thu nhập và vị thế kinh tế cho lao động nữ.

Bản chất của cách mạng 4.0 là dựa trên nền tảng công nghệ số và tích hợp tất cả các công nghệ thông minh để tối ưu hóa quy trình, phương thức sản xuất; nhấn mạnh những công nghệ đang

¹² Link tham khảo: <http://www.baodongnai.com.vn/kinhte/201808/don-song-cong-nghe-cao-tu-fdi-2906572> (truy cập ngày 10.11.2018)

¹³ Xem: Kwong, M. (2018). *Cách mạng công nghiệp 4.0 tại Việt Nam: hàm ý đối với thị trường lao động*. Hà Nội: ILO

¹⁴ Xem: Schwab, C. (2016), *Sđd*, trang 46

và sẽ có tác động lớn nhất là công nghệ in 3D, công nghệ sinh học, công nghệ vật liệu mới, công nghệ tự động hóa, người máy,... Điều này dẫn đến năng suất cao hơn và thu nhập tốt hơn. Đặc biệt, người máy hiện đại đang được sử dụng trong các công xưởng với cấp số nhân, càng làm tăng năng suất lao động. Những đột phá về công nghệ mới trong các lĩnh vực trí tuệ nhân tạo, mạng Internet, in 3D, công nghệ nano, công nghệ sinh học và sự thay đổi nhanh chóng, sâu rộng toàn bộ chuỗi giá trị từ nghiên cứu phát triển đến sản xuất, dịch vụ khách hàng làm giảm đáng kể chi phí giao dịch, vận chuyển. Bên cạnh đó, những ứng dụng của cách mạng 4.0 trong nông nghiệp, thủy sản, y dược, chế biến thực phẩm, bảo vệ môi trường, năng lượng tái tạo, hóa học, dẫn đến những điều kỳ diệu trong sản xuất và năng suất lao động.

Như vậy, cách mạng 4.0 làm cho năng suất lao động tăng lên, góp phần tăng thu nhập của lao động nữ, đặc biệt là lao động nữ có trình độ cao, tạo điều kiện để lao động nữ vươn lên làm chủ cuộc sống và đóng góp cho xã hội. Ở Đồng Nai, trong nhiều năm qua¹⁵, Tỉnh ủy, Ủy ban nhân dân tỉnh đã ban hành nhiều văn bản chỉ đạo, triển khai, tổ chức thực hiện chính sách phát triển nguồn lực lao động nữ, đặc biệt là các chính sách về đào tạo nghề và giải quyết việc làm gắn với Bình đẳng giới đang là vấn đề được Đồng Nai quan tâm. Hiện toàn tỉnh giải quyết việc làm cho gần một triệu lao động, trong đó có trên 550.000 lao động nữ (chiếm hơn 62%)¹⁶. Khi được hỗ trợ học tập, trang bị tri thức, nâng cao trình độ và kỹ năng trong công việc, lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai có cơ hội tiếp cận với những thành tựu về cách mạng công nghiệp 4.0, thích ứng và áp dụng những thành tựu đó trong công việc, nâng cao năng suất, hiệu quả công việc. Ngoài ra, cách mạng 4.0 sẽ thay đổi cấu trúc thị trường lao động, khi mà máy móc, robot dần thay thế con người thì một số ngành nghề sẽ bị ảnh hưởng, dẫn đến một lượng lớn lao động nữ muốn có được việc làm, thì phải đáp ứng nhu cầu sử dụng lao động trong doanh nghiệp hoặc trên thị trường lao động. Sự khát khe trong yêu cầu về kỹ năng và trình độ lao động dưới tác động của cách mạng 4.0 là **động lực** để lao động nữ vươn lên, khắc phục những hạn chế của bản thân trong lực lượng lao động.

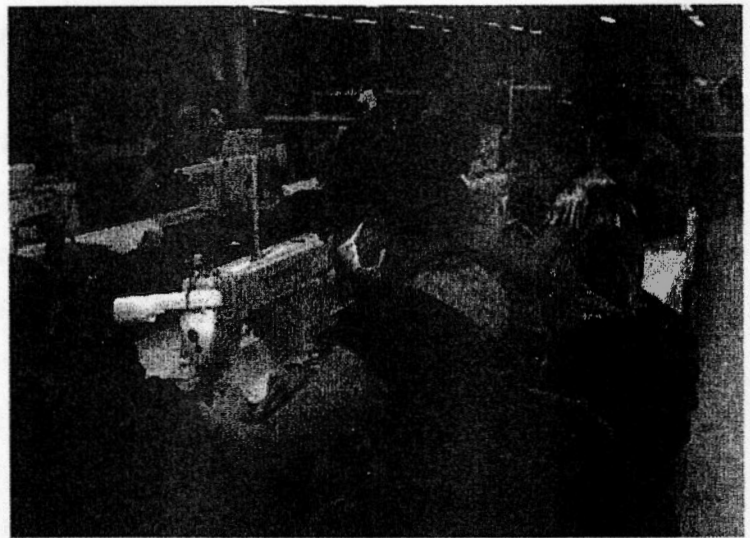
Bên cạnh những cơ hội, lực lượng lao động nữ trong các doanh nghiệp ở Đồng Nai cũng phải đối mặt với những thách thức lớn do cách mạng 4.0 đặt ra. *Với trình độ, kỹ năng, tay nghề như hiện nay, có thể nói, lao động nữ, đặc biệt là lao động nữ làm các công việc giản đơn trong lĩnh vực dệt may, giày da... sẽ là đối tượng chịu nhiều thiệt thòi nhất dưới tác động của cuộc cách mạng 4.0: Nguy cơ bị thay thế bởi tự động hóa; nguy cơ mất việc làm và những tác động đến con cái, gia đình, đời sống, những hạn chế về trình độ chuyên môn, kỹ thuật sẽ làm mất đi cơ hội phát triển nghề nghiệp và gia tăng bất bình đẳng giới ở Đồng Nai nói riêng và ở Việt Nam nói chung.*

¹⁵ Ngay khi Luật BĐG có hiệu lực vào đầu tháng 7.2007

¹⁶ Link tham khảo: <https://www.dongnai.gov.vn/Pages/newsdetail.aspx?NewsId=161358&CatId=109> (Truy cập ngày 17.11.2018)

Cách mạng 4.0, với sự phát triển của siêu tự động hóa và siêu kết nối, cộng với trí tuệ nhân tạo sẽ tác động đáng kể đến bản chất của các công việc và tri thức. Trong kỷ nguyên cách mạng 4.0, nam giới càng có ưu thế hơn so với nữ giới khi đang sở hữu các kiến thức, kỹ năng nghề nghiệp liên quan đến khoa học máy tính, toán học, kỹ thuật sản xuất và tự động hoá. Nam giới có khả năng tìm được việc làm cao hơn nữ giới trong thời đại cách mạng 4.0¹⁷. Theo Nguyễn Duy Lợi và cộng sự (được trích dẫn bởi Oxfam, 2017), dù chiếm số đông, nhưng lao động nữ ở Việt Nam chủ yếu thiếu kỹ năng và không qua đào tạo, làm trong các ngành thâm dụng lao động như giày da và may mặc (78,5%), chế biến và sản xuất thực phẩm (66,8%), gốm sứ và thủy tinh (59,2%)¹⁸.

Theo đánh giá của các Trung tâm giới thiệu việc làm trên địa bàn tỉnh Đồng Nai cũng như các tỉnh lân cận, thì tỷ lệ lao động phổ thông làm việc trong những ngành nghề giản đơn thất nghiệp cao là do những lao động này không có trình độ chuyên môn, kỹ thuật cao, làm những công việc đơn giản, có tính thời vụ, thu nhập không đảm bảo nên họ thường có xu hướng tìm kiếm những công việc khác cho thu nhập cao hơn. Bản thân các doanh nghiệp, xuất phát từ yêu cầu nâng cao năng suất lao động, tối đa hóa lợi nhuận, họ không ngừng cải tiến kỹ thuật, áp dụng công nghệ mới và trước tình trạng “nhảy việc” của người lao động (chủ yếu là động phổ thông, giản đơn, theo thời vụ như đã nói ở trên), các doanh nghiệp ngày càng có xu hướng hạn chế việc tuyển lao động thời vụ và lao động giản đơn, họ tuyển dụng lao động lành nghề, có trình độ chuyên môn kỹ thuật cao, cải thiện mức thu nhập và điều kiện làm việc để người lao động gắn bó với công việc hơn nhằm hạn chế tình trạng lao động bỏ việc để tìm công việc khác. Vì vậy, những tiến bộ về công nghệ mới và tự động hóa có thể đem lại những thay đổi đáng kể đối với lao động trong các ngành công nghiệp nói trên trong những thập kỷ tới. ILO ước tính rằng, khoảng có 86% trên tổng số lao động làm công ăn lương trong ngành dệt may - da giày của Việt Nam có thể sẽ phải đối mặt với nguy cơ tự động hóa cao do những tiến bộ đạt được trong kỹ thuật công nghệ¹⁹. Một bộ phận lớn lao động nữ sẽ phải đối mặt với nguy cơ thất nghiệp. Trong tất cả các ngành công nghiệp ở Việt Nam (trong đó có tỉnh Đồng Nai) tỷ lệ lao động nữ làm các công việc có nguy

Sản xuất hàng may mặc xuất khẩu tại Công ty May Đồng Nai (thành phố Biên Hòa, Đồng Nai). Ảnh: Danh Lam/TTXVN

¹⁷ Xem: Schwab, C. (2016), *Sdd*.

¹⁸ Xem: Oxfam. (2017). *Thu hẹp khoảng cách, cùng giảm bất bình đẳng ở Việt Nam*. Hà Nội: Lao động xã hội

¹⁹ Xem: ILO. (2016a). *ASEAN trong quá trình chuyển đổi: Tương lai của các công việc có nguy cơ bị tự động hóa*. Bangkok: ILO

ơ bị tự động hóa cao ở mức hơn 2,4 lần so với các lao động nam²⁰. Điều này dẫn đến hệ quả là các hộ gia đình có nguồn thu nhập chủ yếu hoặc duy nhất từ người phụ nữ sẽ gặp rủi ro hoặc làm giảm tổng thu nhập trong các gia đình và nới rộng khoảng cách bất bình đẳng về giới. Với sự phát triển của cuộc cách mạng 4.0, xu hướng nam giới trở thành trụ cột kinh tế trong gia đình và người phụ nữ thực hiện chủ yếu các công việc nội trợ, chăm sóc con cái, ở một góc độ nào đó, nó sẽ khiến bất bình đẳng giới gia tăng. Ở Việt Nam, dưới ảnh hưởng dai dẳng của văn hóa truyền thống và mặt trái của Nho giáo, bất bình đẳng giới vẫn luôn là một vấn đề nan giải. Vì vậy, cách mạng 4.0 chỉ có thể giúp thu hẹp khoảng cách phát triển giữa nam và nữ khi vị trí việc làm và vị thế xã hội của nữ giới được cải thiện. Ngược lại, nếu cuộc cách mạng này gạt bỏ người phụ nữ ra khỏi môi trường kinh tế, và những ảnh hưởng của các chuẩn mực truyền thống, sẽ đẩy lực lượng lao động nữ vào tình trạng thiếu việc làm hoặc mất việc làm, từ đó, gia tăng bất bình đẳng giới trong xã hội.

Cùng với nguy cơ bị thay thế bởi tự động hóa, khi tham gia vào thị trường lao động, lao động nữ ở Việt Nam nói chung và lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai nói riêng thường gặp phải những khó khăn trong việc sử dụng, vận hành những phương tiện kỹ thuật, công nghệ và lúng túng khi sử dụng máy vi tính, các thiết bị, công cụ lao động thông minh. Các kỹ năng mềm của lao động nữ chưa được đào tạo kỹ càng, các kỹ năng được trang bị trước đó chưa hoặc không phù hợp với đòi hỏi của thị trường lao động. Tỷ lệ phụ nữ tiếp cận với công nghệ và kỹ thuật số cũng thấp hơn đáng kể so với nam giới. Cho đến nay, sinh viên nữ theo học các chuyên ngành kỹ thuật và công nghệ ứng dụng (những ngành đắt hàng trong kỷ nguyên 4.0) chỉ chiếm một tỷ lệ rất nhỏ. Thống kê về số lượng sinh viên trường Đại học Công nghệ thông tin TP. Hồ Chí Minh, có 87,4% sinh viên nam, trong khi chỉ có 12,6% sinh viên nữ. Tại trường Đại học Bách khoa TP. Hồ Chí Minh, sinh viên nam chiếm 81% trong khi sinh viên nữ chỉ chiếm 19% trong tổng số sinh viên năm thứ nhất đang theo học ở đây²¹. Ở các trường đại học và các cơ sở giáo dục nghề nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai, tỷ lệ sinh viên nữ học các ngành kỹ thuật như Cơ điện – Điện tử, Công nghệ thông tin, Cơ khí... chiếm tỷ lệ rất nhỏ, dưới 10% trong tổng số sinh viên của các ngành trên. Chẳng hạn, tại trường Cao đẳng Cơ giới và Thủy lợi – là một trong những cơ sở giáo dục nghề nghiệp có số sinh viên theo học đông trên địa bàn tỉnh Đồng Nai hiện nay (trên 1000 học sinh, sinh viên/khóa) - các ngành Điện – Điện tử, công nghệ ô tô, Cắt gọt kim loại, sinh viên nam gần như chiếm ưu thế tuyệt đối, số sinh viên nữ chưa đến 05 sinh viên/mỗi khóa. Theo chia sẻ của TS.Nguyễn Vũ Quỳnh - Phó hiệu trưởng trường Đại học Lạc Hồng - sinh viên nữ ở các ngành Công nghệ thông tin, Cơ điện – Điện tử của Trường cũng chiếm tỷ lệ rất thấp, trong số 800 sinh viên đang theo học tại khoa Cơ điện – Điện tử chỉ có 8 sinh viên nữ; chỉ có 33 trong tổng số 295 sinh viên đang học

²⁰ Xem: ILO. (2016b). *ASEAN trong quá trình chuyển đổi: Công nghệ đang thay đổi việc làm và doanh nghiệp như thế nào. Báo cáo tóm tắt về Việt Nam*. Hà Nội: ILO

²¹ Link tham khảo: <https://thanhnien.vn/giao-duc/thong-ke-thu-vi-ve-sinh-vien-nam-nu-cua-dh-quoc-gia-tphcm-776276.html> (Truy cập ngày 12.10.2018)

ngành công nghệ thông tin của trường là nữ²². Khảo sát của ILO cũng cho thấy, ở Việt Nam, số lượng sinh viên nữ chủ yếu theo học ngành học các ngành kinh doanh và thương mại (Sinh viên nữ chiếm 60,6% tổng số sinh viên), cao hơn đáng kể so với mức trung bình của khu vực Đông Nam Á là 29,5%. Đối với nam giới Việt Nam, ngành học nổi bật khác là kỹ sư (20,8%) và thông tin, truyền thông và công nghệ (18,6%) – các ngành khoa học thường được người sử dụng lao động trong lĩnh vực sản xuất tìm kiếm. Tuy nhiên đối với nữ giới Việt Nam trong đó có Đồng Nai, chưa đến 10% đối tượng được khảo sát theo đuổi hai ngành học kỹ thuật này. Điều này cho thấy những bất lợi tiềm tàng của họ khi gia nhập thị trường lao động²³. Như vậy, kỹ năng mới, trình độ chuyên môn, kỹ thuật có thể coi là thách thức lớn nhất đối với lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai²⁴ trong cách mạng 4.0. Khi những thành tựu của cách mạng 4.0 ngày càng được ứng dụng nhiều hơn, vấn đề việc làm, năng suất lao động và thu nhập, bình đẳng giới cho lao động nữ ở Đồng Nai đang là vấn đề lớn đặt ra và đang được Đảng bộ và nhân dân trong Tỉnh quan tâm.

3. Giải pháp hỗ trợ cho lao động nữ trong các doanh nghiệp ở Đồng Nai trước bối cảnh cách mạng công nghiệp 4.0

Cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đang diễn ra với tốc độ nhanh theo cấp số nhân, đưa đến những thay đổi lớn lao trong cơ cấu lao động trong các doanh nghiệp ở Đồng Nai, tạo ra nhiều cơ hội và những thách thức cho nguồn nhân lực, trong đó có lượng lao động nữ. Để lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn Tỉnh có thể tiếp cận với những thành tựu, đồng thời, chủ động vượt qua những thách thức do cách mạng 4.0 tạo ra, bài viết mạnh dạn nêu ra một số giải pháp có tính gợi mở như sau:

Thứ nhất, phụ nữ nói chung và lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai nói riêng cần chủ động trang bị cho mình những kỹ năng cao hơn, phù hợp với yêu cầu của cuộc cách mạng 4.0. Sở hữu những kỹ năng phù hợp để tăng cường năng lực thích ứng với nhu cầu của thị trường lao động và thúc đẩy quá trình cải tiến công nghệ là vô cùng quan trọng. Sự kết hợp của các kỹ năng chuyên môn (kỹ thuật, công nghệ) và các kỹ năng cốt lõi (sự sáng tạo, tư duy phân tích, giao tiếp, làm việc theo nhóm, v.v...) là cần thiết để trang bị cho lực lượng lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai có thể thích ứng một cách tốt nhất và thúc đẩy khả năng tự phục hồi trong các thị trường lao động liên tục thay đổi. Trong cách mạng 4.0, lao động nữ phải xác định tư tưởng học tập suốt đời, đa dạng hóa kỹ năng làm việc và xây dựng cho mình một tác phong chuyên nghiệp. Lao động nữ cũng cần chủ động đón nhận và nâng cao nhận thức về cách

²² Số liệu do TS Nguyễn Vũ Quỳnh cung cấp.

²³ Xem: ILO. (2016b). *ASEAN trong quá trình chuyển đổi: Công nghệ đang thay đổi việc làm và doanh nghiệp như thế nào. Báo cáo tóm tắt về Việt Nam*. Hà Nội: ILO

²⁴ Xem Schwab, C. (2016), *Sđd* - Đây cũng là tình trạng chung của lao động nữ ở Việt Nam, các nước Đông Nam Á và trên thế giới.

mạng 4.0, bởi lẽ đây là xu thế tất yếu. Lao động nữ phải tự vượt qua những rào cản về tư duy, tập quán, thói quen để đáp ứng yêu cầu của cuộc cách mạng 4.0; biết tận dụng những mặt tích cực của công nghệ thông tin và truyền thông để tự trau dồi, chuẩn bị cho mình những kiến thức, kỹ năng, nắm bắt thông tin về cuộc cách mạng 4.0; chủ động học tập nâng cao trình độ chuyên môn, kỹ thuật, **tham gia đào tạo lại**, thích ứng với những ngành nghề mới trong cuộc cách mạng 4.0. Lao động nữ cần phải chủ động lựa chọn môi trường học tập, ngoài tri thức đã có, cần bổ sung tri thức về công nghệ thông tin, năng lượng và vật liệu mới, công nghệ sinh học... nhằm nâng cao trình độ chuyên môn, bắt kịp công nghệ mới, thích ứng với nhu cầu tuyển dụng của doanh nghiệp trong bối cảnh cách mạng 4.0.

Thứ hai, phát huy tốt hơn nữa vai trò quản lý nhà nước của các cơ quan, ban ngành trong hệ thống chính trị của Tỉnh và sự chung tay của các doanh nghiệp đối với vấn đề lao động, việc làm và an sinh xã hội. Trong những năm qua, Đảng bộ và chính quyền tỉnh Đồng Nai đã có nhiều chủ trương, chính sách tạo môi trường thuận lợi để phụ nữ trên địa bàn Tỉnh tham gia phát triển kinh tế - xã hội. Bên cạnh việc tập trung hoàn thiện cơ chế, chính sách, pháp luật, xây dựng hệ thống kết cấu hạ tầng đồng bộ, đặc biệt là công nghệ thông tin và hạ tầng thông tin; phát triển nhanh nguồn nhân lực chất lượng cao, sẵn sàng cho cách mạng công nghiệp 4.0; khuyến khích phụ nữ đổi mới, sáng tạo, khởi nghiệp trong mọi ngành, lĩnh vực... thì Đảng bộ và chính quyền tỉnh Đồng Nai cũng luôn chú ý về việc xử lý các mặt trái của cách mạng công nghiệp 4.0 nói chung và vấn đề việc làm của lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn Tỉnh nói riêng. Ngay khi luật Bình đẳng giới có hiệu lực, Tỉnh ủy, Ủy ban nhân dân Tỉnh đã ban hành nhiều văn bản chỉ đạo, triển khai đưa Luật Bình đẳng giới vào thực tiễn đời sống²⁵. Từ đó, nhận thức về vai trò, đóng góp của phụ nữ trong gia đình và ngoài xã hội từng bước được nâng lên. Mục đích cao nhất của mọi chủ trương, chính sách của Đảng bộ và chính quyền tỉnh Đồng Nai là kiến tạo môi trường toàn diện, để mọi người dân, đặc biệt là lao động nữ, được hưởng lợi, **không ai bị bỏ lại phía sau**. Sự quan tâm của Đảng bộ và Chính quyền tỉnh Đồng Nai đối với lực lượng lao động nữ trên địa bàn Tỉnh trong những năm qua là rất lớn. Tuy nhiên, như đã nói, trong bối cảnh của cách mạng công nghiệp 4.0, Đảng bộ và chính quyền Tỉnh cần tạo thêm việc làm và **việc làm tốt hơn cho phụ nữ**. Bởi lẽ, suy đến cùng, thu nhập từ lao động là nền tảng đối với sinh kế của người dân và các cơ hội trong đời. Hội liên hiệp phụ nữ, Ban Vì sự tiến bộ của phụ nữ, sở Lao động Thương binh Xã hội tỉnh Đồng Nai và các cơ quan chức năng cần tiếp tục đẩy mạnh đào tạo nghề cho lao động nữ, **tư vấn nghề nghiệp cho phụ nữ trẻ và khuyến khích họ nghiên cứu khoa học**, công nghệ, kỹ thuật và các môn học mà nam giới chiếm

²⁵ Theo đó, UBND tỉnh đã ra quyết định thành lập Phòng Bình đẳng giới (Sở LĐ-TBXH) với 5 cán bộ công chức, thực hiện công tác tham mưu. Tại các sở, ban, ngành, đoàn thể, UBND cấp huyện và tương đương đều đẩy mạnh công tác tuyên truyền, tập huấn, kiểm tra việc thực hiện pháp luật về Bình đẳng giới; công tác đào tạo, bồi dưỡng kỹ năng nghiệp vụ cho cán bộ phụ trách Bình đẳng giới
Link tham khảo: <https://www.dongnai.gov.vn/Pages/newsdetail.aspx?NewsId=161358&CatId=109> (truy cập ngày 15.10.2018)

ưu thế, cũng như khả năng tiếp cận giáo dục và đào tạo kỹ thuật và hướng nghiệp, hỗ trợ, chia sẻ trách nhiệm chăm sóc không được trả lương để phụ nữ có thể hoàn thành việc học của mình. Đảng bộ và Chính quyền tỉnh Đồng Nai cần tăng cường tổ chức, kiểm tra việc thực hiện các chính sách an sinh xã hội, tạo môi trường tốt nhất nhằm khuyến khích sự phát triển của các doanh nghiệp xã hội trên địa bàn Tỉnh²⁶. Với sự thay đổi ngày càng tăng trong cơ cấu lao động do cách mạng 4.0 mang lại, lao động nữ nói chung và lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai nói riêng thường là đối tượng có nguy cơ cao phải chuyển từ công việc này sang công việc khác. Vì vậy, họ cần cần phải được hỗ trợ. Các chính sách thị trường lao động chủ động hiệu quả sẽ giúp kết nối lao động nữ với việc làm hiệu quả hơn, giúp người lao động phát triển những kỹ năng mới. Chỉ có chính sách an sinh xã hội phù hợp mới có thể hỗ trợ chuyển dịch người lao động nói chung và lao động nữ nói riêng từ các ngành nghề năng suất thấp lên năng suất cao và xúc tiến việc làm. Sự cố gắng của bản thân lao động nữ và hệ thống chính trị tỉnh Đồng Nai là cần thiết, nhưng chưa đủ, mà cần có sự chung tay của các doanh nghiệp, các đơn vị sử dụng lao động. Thời gian qua, cùng với việc quan tâm chăm lo đời sống người lao động nói chung, nhiều doanh nghiệp trên địa bàn Tỉnh còn ưu tiên chăm lo cho lao động nữ bằng việc đưa vào thỏa ước lao động tập thể nhiều điều khoản có lợi với lao động nữ, chủ động nắm bắt tâm tư của lao động nữ, trong đó có các doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực giày da, may mặc, nơi có tỷ lệ lao động nữ cao²⁷.

Thứ ba, các cơ quan quản lý nhà nước về vấn đề lao động trên địa bàn tỉnh Đồng Nai cần đẩy mạnh các hoạt động kiểm tra việc thực hiện pháp luật về lao động trong các doanh nghiệp, nhất là các doanh nghiệp FDI, nhằm bảo vệ lợi ích chính đáng cho người lao động nói chung và lao động nữ nói riêng. Bởi một thực tế hiện nay là tỷ lệ lao động nữ thất nghiệp ở các doanh nghiệp thuộc loại hình này chiếm tỷ lệ cao, nhất là những lao động nữ sau tuổi 35. Một nghiên cứu cho thấy²⁸, nhiều doanh nghiệp FDI thường ưu tiên tuyển người trẻ, mỗi năm thay đến 40% lao động của doanh nghiệp. Do đó, những lao động ngoài tuổi 35 sau khi bị “vứt kiệt thanh xuân” để rồi bị doanh nghiệp bỏ rơi khi chớm trung niên. Dưới áp lực kinh doanh, tối đa hóa lợi nhuận, vấn đề đạo đức chỉ là hàng thứ yếu, và kinh nghiệm, thâm niên tay nghề không được tính đến vì đơn giản là lao động Việt Nam đang thực hiện các công việc ở mức giản đơn. Do đó, một giải pháp tốt để giải quyết bài toán lao động nói trên là **phát huy tốt nội lực kinh tế của Tỉnh bằng cách phát triển các doanh nghiệp tư nhân** mà trước hết là nâng cao nhận thức về vai trò động lực của kinh tế của thành

²⁶ Tỉnh Đồng Nai hiện có khoảng 115 cơ quan, doanh nghiệp, cơ sở sản xuất nhận và tạo mọi điều kiện cho trên 2000 người khuyết tật làm việc, có thu nhập ổn định cuộc sống, nỗ lực vươn lên hòa nhập tốt trong cộng đồng.

Link tham khảo: <http://laodongxahoi.net/dong-nai-tao-dieu-kien-cho-lao-dong-khuyet-tat-on-dinh-cuoc-song-1309601.html> (truy cập ngày 17.11.2018)

²⁷ Link tham khảo: <https://www.dongnai.gov.vn/pages/newsdetail.aspx?NewsId=159798&CatId=112> (truy cập ngày 16.11.2018)

²⁸ Bài viết trên báo Nhịp cầu đầu tư của tác giả Hoàng Hạnh. Link tham khảo: <https://nhipcaudautu.vn/thuong-truong/that-nghiep-o-tuoi-35-3320308> (truy cập ngày 17.11.2018)

phần kinh tế này. “Dân số vàng là một món quà tuyệt vời của mọi quốc gia, để vươn mình từ khó khăn thành cường quốc. Món quà đó không thể chi để bị tận dụng, trả công bèo bọt rồi ra đường ở độ tuổi 35 đẹp nhất của cuộc đời”²⁹

Thứ tư, phát triển các kỹ năng mềm đáp ứng nhu cầu của cách mạng công nghiệp 4.0. Trình độ chuyên môn, kỹ thuật và các bằng cấp chưa đủ để quyết định hiệu quả trong công việc, người lao động nói chung và lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai phải tạo cho mình các yếu tố đặc trưng về kỹ năng làm việc, khả năng sáng tạo, thích ứng, linh hoạt với công việc và giao tiếp, trình độ ngoại ngữ, tin học ... Các yếu tố này được gọi là kỹ năng mềm. Những kỹ năng này có thể không được học trong nhà trường, mà cần sự trau dồi, rèn luyện của người lao động. Với nhiều bằng cấp, kinh nghiệm sẽ dễ dàng tìm việc, nhưng chưa đủ, vì những người làm việc hiệu quả và dễ thăng tiến không thể thiếu những kỹ năng mềm. Vậy muốn thành công, lao động nữ phải hội tụ đủ cả trình độ chuyên môn, kỹ thuật và kỹ năng mềm để thích ứng với cách mạng công nghiệp 4.0.

Việt Nam nói chung và Đồng Nai nói riêng ngày càng có thể cạnh tranh với các thị trường toàn cầu dựa trên năng suất lao động cao hơn và điều kiện làm việc tốt hơn. Nhưng để chuyển đổi tăng trưởng năng suất sang tiền lương cao hơn và mức sống tốt hơn đòi hỏi phải có các thể chế thị trường lao động hiệu quả, trong đó bao gồm việc bảo vệ có tính pháp lý hiệu quả cho các quyền của người lao động nói chung và lao động nữ nói riêng trong các hình thức việc làm khác nhau, đại diện cho tiếng nói của người lao động và thương lượng tập thể. Các quan hệ lao động hiệu quả chính là chìa khóa của sự ổn định, năng suất và công bằng đối với lao động nữ. Những yếu tố này sẽ đảm bảo sự phát triển bền vững của đất nước trong bối cảnh cách mạng 4.0.

Như vậy, lao động nữ trong các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Đồng Nai cần trang bị kiến thức, hiểu biết nhất định về cách mạng Công nghiệp 4.0 để từ đó tìm ra giải pháp thay đổi, ứng phó phù hợp với bản thân trong việc giữ việc, tránh bị đào thải; học tập nâng cao trình độ chuyên môn, kỹ thuật, tham gia đào tạo lại, thích ứng với những ngành nghề mới, đáp ứng yêu cầu của tình hình mới nhằm tránh bị tụt hậu và rơi vào cảnh thất nghiệp; phát triển kỹ năng mềm đáp ứng nhu cầu của Cách mạng Công nghiệp 4.0 như kỹ năng, khả năng sáng tạo, thích ứng, linh hoạt với công việc và giao tiếp, trình độ ngoại ngữ, tin học.

4. Kết luận

Có thể nói, cách mạng 4.0 sẽ khiến mọi lĩnh vực của đời sống con người thay đổi nhanh chóng và phức tạp. Bối cảnh này mở ra cho lao động nữ ở Việt Nam nói chung, lao động nữ trong các doanh nghiệp ở Đồng Nai nói riêng nhiều cơ hội phát triển trên cơ sở tiếp cận và ứng dụng

²⁹ Link tham khảo: <https://vtv.vn/trong-nuoc/lao-dong-nu-that-nghiep-sau-tuoi-35-van-de-lam-nong-nghi-truong-quoc-hoi-20171102095218935.ht> (truy cập ngày 17.11.2018)

những thành tựu của cách mạng 4.0; đồng thời, nó cũng đặt ra không ít thách thức cho đội ngũ lao động này bởi quá trình tự động hóa trong các ngành nghề hiện nay. Vì vậy, lao động nữ trong các doanh nghiệp ở Đồng Nai, một mặt, cần trang bị khả năng thích nghi kịp thời, thường xuyên với những thay đổi của khoa học và công nghệ, mặt khác, phụ nữ còn phải biết nắm giữ những chìa khóa làm chủ cuộc sống: phương pháp tư duy; khả năng tập trung hay tiếp cận theo tổng thể. Việc làm chủ công nghệ còn góp phần giúp lao động nữ làm chủ cuộc sống./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- 1- Cục Thông tin KH&CN Quốc gia. (2016). *Tổng luận "Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ 4"*
- 2- Cục Thông tin KH&CN Quốc gia. (2018). *Tổng luận "đóng góp của khoa học và công nghệ vào tăng trưởng kinh tế và dự báo kinh tế thế giới"*. Hà Nội
- 3- ILO. (2016a). *ASEAN trong quá trình chuyển đổi: Tương lai của các công việc có nguy cơ bị tự động hóa*. Bangkok: ILO
- 4- ILO. (2016b). *ASEAN trong quá trình chuyển đổi: Công nghệ đang thay đổi việc làm và doanh nghiệp như thế nào. Báo cáo tóm tắt về Việt Nam*. Hà Nội: ILO.
- 5- Kwong, M. (2018). *Cách mạng công nghiệp 4.0 tại Việt Nam: hàm ý đối với thị trường lao động*. Hà Nội: ILO.
- 6- Oxfam. (2017). *Thu hẹp khoảng cách, cùng giảm bất bình đẳng ở Việt Nam*. Hà Nội: Lao động xã hội
- 7- Schwab, C. (2016). *The fourth industrial revolution*. Switzerland: WEF.
- 8- Các website:

<https://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=621>

<http://philosophy.vass.gov.vn/nghien-cuu-theo-chuyen-de/Triet-hoc-Mac-Lenin/C-Mac-va-su-nghiep-giai-phong-con-nguoi-trong-thoi-dai-ngay-nay-521.html>

<https://www.dongnai.gov.vn/Pages/newsdetail.aspx?NewsId=157765&CatId=122>

<https://www.dongnai.gov.vn/pages/newsdetail.aspx?NewsId=159798&CatId=112>

<https://www.dongnai.gov.vn/Pages/newsdetail.aspx?NewsId=161358&CatId=109>

<http://laodongxahoi.net/dong-nai-tao-dieu-kien-cho-lao-dong-khuyet-tat-on-dinh-cuoc-song-1309601.html>

<https://thanhvien.vn/giao-duc/thong-ke-thu-vi-ve-sinh-vien-nam-nu-cua-dh-quoc-gia-tphcm-776276.html>

<https://nhipcaudautu.vn/thuong-truong/that-nghiep-o-tuoi-35-3320308>

<https://vtv.vn/trong-nuoc/lao-dong-nu-that-nghiep-sau-tuoi-35-van-de-lam-nong-nghi-truong-quoc-hoi-20171102095218935.htm>